

CONSILIUL PENTRU PREVENIREA ȘI ELIMINAREA DISCRIMINĂRII ȘI ASIGURAREA EGALITĂȚII

СОВЕТ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ И ЛИКВИДАЦИИ ДИСКРИМИНАЦИИ И ОБЕСПЕЧЕНИЮ РАВЕНСТВА
COUNCIL ON THE PREVENTION AND ELIMINATION OF DISCRIMINATION AND ENSURING EQUALITY

Adresa: Republica Moldova, Chișinău, MD-2004
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr.180, bir. 405
tel.: +373 (0) 22 21-28-17

Адрес: Республика Молдова, Кишинёв, MD-2004
бул. Штефан чел Маре, 180, каб. 405
тел.: +373 (0) 22 21-28-17

DECIZIE din 29 decembrie 2017 cauza nr. 127/17

Membrii Consiliului participanți la ședința de deliberare:

Ian FELDMAN – președinte
Oxana GUMENNAIA – membră
Andrei BRIGHIDIN – membru
Lucia GAVRILIȚĂ – membră

au examinat susținerile scrise și verbale ale
petiționarilor: C. C. și V. R., reprezentați de către avocatul A. C.
reclamatei: Comisia Electorală Centrală (CEC)
părții interesate: Ministerul Justiției și,
au deliberat, în ședință închisă, cu privire la următoarele.

I. Obiectul plângerii

Pretinsa discriminare pe criteriu de dizabilitate în exercitarea dreptului la vot a persoanelor declarate incapabile și a persoanelor asociate cu acestea.

II. Admisibilitatea obiectului plângerii

Plângerea corespunde cerințelor art. 13 din Legea nr. 121 cu privire la asigurarea egalității din 25.05.2012 și nu ridică excepțiile de inadmisibilitate prevăzute de pct. 42 din Legea nr. 298 din 21.12.2012 cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității.

III. Susținerile părților

Alegațiile petiționarilor

- 3.1 În cadrul alegerilor prezidențiale din 30.10.2016, și-au exprimat dorința de a-și exercita dreptul la vot și 93 de rezidenți ai Internatului Psihoneurologic XXX. Internatul a asigurat transportul acestora la secția de votare. La secția de votare, membrii biroului electoral, verificând datele din buletinele de identitate ale rezidenților Internatului, au constatat că 87 din cei 93 de doritori să-și exercite dreptul la vot sunt persoane cu statut special și prin urmare nu li s-a permis să-și exercite dreptul de a alege. Astfel, ambii petiționari au fost privați de posibilitatea de a-și exercita dreptul la vot.
- 3.2 După examinarea dosarelor personale ale petiționarilor s-a constatat că dna C. C. este declarată incapabilă prin Hotărârea judecătorească dosar nr. 2-1584/10, iar dl V. R. și alți 86 rezidenți ai internatului nu sunt declarați incapabili. În acest context, Internatul Psihoneurologic, conducându-se de prevederile legale, a solicitat de la Comisia Electorală Centrală și de la Ministerul Justiției să verifice temeiul în baza căruia celor 87 de rezidenți le-a fost îngrădit dreptul la vot. De asemenea, s-a solicitat să fie identificate înscrisurile care justifică interdicția de a vota și, după caz, radierea informației eronate din Registrul de Stat al Alegătorilor. Totodată, s-a solicitat urgentarea examinării acestei solicitări pentru a asigura petiționarilor posibilitatea exercitării dreptului la vot cel puțin pentru turul II al alegerilor prezidențiale. Către data de 13.11.2016 informația eronată din Registrul de Stat al Alegătorilor a fost radiată de către Comisia Electorală Centrală, iar petiționarii și-au putut exercita nestingherit dreptul la vot.

Susținerile reclamatei

- 3.3 Conform art. 39 alin. (1) din Cod Electoral, listele electorale se întocmesc în baza Registrului de Stat al Alegătorilor și cuprind toți cetățenii cu drept de vot care domiciliază sau își au reședința pe teritoriul unei secții de votare. Actualizarea acestor date se face automat prin interconexiune cu Registrul de Stat al Populației, cu excepția datelor ce vizează arondarea alegătorilor la secțiile de

votare și schimbarea statutului alegătorului. Aceste măsuri se efectuează în perioada electorală de către registrator, persoană împuternicită prin dispoziția administrației publice locale și autorizată de Comisia Electorală Centrală (în continuare CEC) pentru a prelucra datele despre alegători ce se conțin în Registru.

- 3.4 În conformitate cu prevederile art. 40 alin. (1) din Codul Electoral, listele electorale se fac accesibile în localurile secțiilor de votare precum și se plasează pe pagina web a CEC cu 20 de zile înainte de ziua alegerilor. Potrivit alineatului 2 același articol, alegătorilor li se asigură posibilitatea de a lua cunoștință cu listele electorale și de a verifica corectitudinea întocmirii lor. Ei au dreptul să facă contestații împotriva neincluzării lor în listă sau excluderii din ea, precum și împotriva altor erori comise la înscrierea datelor despre sine sau despre alți alegători. Modificările respective pot fi solicitate cel târziu în ziua precedentă zilei alegerilor. Biroul electoral transmite imediat către CEC, dar nu mai târziu de ziua precedentă zilei alegerilor, prin intermediul autorităților administrației publice locale informația despre modificările solicitate, cu anexarea actelor doveditoare pentru includerea acestor modificări în Registrul de Stat al Alegătorilor.
- 3.5 Alegătorii au dreptul să depună contestații cu privire la neexaminarea sau refuzul de a le fi satisfăcută cererea de corectare, includere sau radiere din lista electorală de bază, precum și împotriva altor erori comise la înscrierea datelor despre sine sau despre alți alegători cel târziu în ziua precedentă zilei alegerilor. Contestațiile se examinează de către organele electorale respective în decurs de 24 de ore, iar în ziua precedentă zilei alegerilor - imediat, deciziile acestora putând fi contestate de subiecți interesați în ordinea stabilită la art. 65-68 din Codul electoral.
- 3.6 Prin urmare, cadrul legal oferă mai multe posibilități de verificare a listelor electorale precum și dreptul de a solicita corectarea erorilor depistate și dreptul prioritar de acces la justiție pentru apărarea dreptului pretins încălcat.
- 3.7 În ceea ce privește faptul că petiționarii au fost admiși la vot la cel de-al doilea tur de scrutin menționează că acest fapt se datorează sesizării Comisiei de către directorul internatului cu privire la situația descrisă de petiționari. În cadrul examinării sesizării și, ținând cont că, în conformitate cu pct. 20 din Regulamentul nr. 2974/2014, modificarea statutului alegătorului se efectuează de către registratori pentru cazurile când persoana este declarată incapabilă iar registratorii conform pct. 9 același Regulament, sunt persoane din cadrul administrației publice locale, CEC s-a adresat către primarul localității cu un demers prin care a solicitat examinarea sesizării în fond și soluționarea situației în termeni proximi.
- 3.8 Ulterior, în răspunsul formulat de secretarul Primăriei, CEC a fost informată despre faptul că, în comun cu responsabilul de evidența rezidenților internatului, au fost întreprinse măsuri privind actualizarea listelor electorale și clarificarea situației semnalate de petiționari.
- 3.9 Astfel, eventuala neexercitare a dreptului la vot la alegerile prezidențiale din data de 30 octombrie 2016 de către unii alegători din internat, inclusiv de către petiționari, s-a produs nu din cauza atitudinii discriminatorii față de aceștia, ci din motiv că persoanele respective nu au utilizat căile ordinare electorale de atac, situația ulterior fiind soluționată prin intercomunicare nemijlocită între instituțiile de stat. Mai mult, dacă în aceeași zi de 30 octombrie 2016, ulterior constatării faptelor descrise de petiționari, responsabilii internatului ar fi prezentat biroului electoral dovada că rezidenții prezenți la urnă nu au interdicții de a vota, organul electoral le-ar fi permis să voteze, având această obligație și ar fi făcut modificarea corespunzătoare în lista electorală.

Susținerile Ministerului Justiției

- 3.10 Ministerul Justiției notează că, la 26 decembrie 2016, CEC s-a adresat cu un demers privind prezentarea informației referitoare la numărul persoanelor declarate incapabile prin hotărâre judecătorească definitivă pentru perioada anilor 2015 - 2016. Anterior acestei date alte demersuri din parte CEC nu au parvenit.

Opinia Institutului pentru Drepturile Omului din Moldova (IDOM)

- 3.11 La data de 28.11.2017, Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova depune un *amicus curiae* exprimând opinia cu privire la formele de discriminare admise față de petiționari. IDOM consideră că față de C. C. a fost aplicat un tratament diferențiat bazat pe criteriu de dizabilitate, deși art. 29 din Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități clar stabilește că persoanele cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, au dreptul la vot. Față de V. R. a fost aplicat un tratament discriminatoriu prin asociere cu persoanele cu dizabilități declarate incapabile.

IV. Dreptul național și internațional relevant

- 4.1 **Constituția Republicii Moldova la art. 4 alin. (1)** prevede că dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte; **alin. (2)**

dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale; **art. 16 alin. (2)** toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială; **art. 38 alin. (2)** cetățenii Republicii Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcând cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege.

- 4.2 **Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121 din 25.05.2012 la art. 1 alin. (1)** stabilește că scopul prezentei legi este prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar; **art. 2** oferă definiția discriminării ca fiind orice deosebire, excludere, restricție ori preferință în drepturi și libertăți a persoanei sau a unui grup de persoane, precum și susținerea comportamentului discriminatoriu bazat pe criteriile reale, stipulate de prezenta lege sau pe criterii presupuse; discriminare prin asociere – orice faptă de discriminare săvârșită împotriva unei persoane care, deși nu face parte dintr-o categorie de persoane identificată potrivit criteriilor stipulate de prezenta lege, este asociată cu una sau mai multe persoane aparținând unei astfel de categorii de persoane; **art. 3** stabilește că subiecți în domeniul discriminării sunt persoanele fizice și juridice din domeniul public și privat; **art. 4** reprezintă forme grave ale discriminării: lit. a) promovarea sau practicarea discriminării de către autoritățile publice; lit. g) discriminarea săvârșită asupra unui grup de persoane.
- 4.3 **Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități nr. 60 din 30.03.2012 la art. 1** stabilește că prezenta lege reglementează drepturile persoanelor cu dizabilități în vederea incluziunii sociale a acestora, garantării posibilității participării lor în toate domeniile vieții fără discriminare, la un nivel identic cu ceilalți membri ai societății, având ca bază respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; **art. 2** definește persoana cu dizabilități ca fiind persoane cu deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere/obstacole, pot îngreuna participarea ei deplină și eficientă la viața societății în condiții de egalitate cu celelalte persoane; **art. 5** protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități au la bază următoarele principii: a) respectarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului; d) solidaritatea socială; e) nediscriminarea; h) respectarea demnității inalienabile, a autonomiei individuale, a libertății de a face propriile alegeri și a independenței persoanei; i) acceptarea persoanelor cu dizabilități ca parte a diversității umane și a umanității; j) participarea și integrarea deplină și efectivă în societate; k) accesibilitatea; **art. 7 alin. (1)** persoanele cu dizabilități pot participa efectiv și deplin la viața politică și cea publică în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni; **alin. (2)** Statul asigură persoanelor cu dizabilități: b) dreptul și oportunitatea de a alege și de a fi alese; d) dreptul de a-și exprima opțiunea prin vot secret la alegeri și referendumuri, fără intimidare; **alin. (3)** drepturile persoanelor cu dizabilități de a participa la viața politică și cea publică sunt reglementate prin acte normative speciale; **art. 8 alin. (1)** prevede că persoanele cu dizabilități au dreptul să fie recunoscute, oriunde s-ar afla, ca persoane cu drepturi egale în fața legii; **alin. (2)** persoanele cu dizabilități beneficiază de capacitate juridică în egală măsură cu celelalte persoane în toate aspectele vieții, iar după caz, și de măsuri de protecție și asistență juridică în exercitarea capacității juridice, prevăzute de legislația în vigoare; **alin. (4)** persoanele cu dizabilități se bucură de toate drepturile civile, politice, sociale, economice și culturale, precum și de libertățile fundamentale consfințite prin Constituția Republicii Moldova, prin Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (ratificată prin Legea nr. 166 din 9 iulie 2010), prin prezenta lege și alte acte normative; **alin. (6)** discriminarea persoanelor cu dizabilități constând în orice deosebire, excludere, marginalizare, limitare sau preferință, precum și în refuzul de creare a condițiilor favorabile și de adaptare rezonabilă, care conduc la imposibilitatea sau complicarea recunoașterii, îndeplinirii sau folosirii drepturilor civile, politice, economice, sociale sau culturale, este interzisă și se pedepsește conform legislației în vigoare; **alin. (7)** Statul, prin intermediul structurilor responsabile din cadrul autorităților publice centrale și locale și al instituțiilor specializate în apărarea drepturilor omului (Avocatul Poporului), asigură dreptul persoanelor cu dizabilități de a beneficia de capacitate juridică în egală măsură cu celelalte persoane, în toate aspectele vieții și le garantează acestora protecție juridică egală și eficientă contra discriminării pe orice teme.
- 4.4 **Codul Electoral nr. 1381 din 21.11.1997 la art. 13 alin. (1) lit. b)** prevede că nu au dreptul de a alege persoanele care sunt recunoscute incapabile prin hotărâre definitivă a instanței de judecată. Despre existența unor astfel de cazuri, Ministerul Justiției informează primarul, iar după implementarea Registrului de Stat al Alegătorilor – Comisia Electorală Centrală; **art. 39 alin. (1)** notează că listele electorale, întocmite în baza Registrului de Stat al Alegătorilor, sunt liste ce cuprind toți cetățenii cu drept de vot care domiciliază ori își au reședința pe teritoriul unei secții de votare; **art. 40 alin. (1)** listele electorale se fac accesibile în localurile secțiilor de votare, precum și se plasează

pe pagina web a Comisiei Electorale Centrale cu 20 de zile înainte de ziua alegerilor. Un exemplar al listei se păstrează la primărie. Alegătorilor li se comunică, cel târziu cu 20 de zile înainte de ziua alegerilor, prin toate mijloacele de comunicare disponibile (mass-media, telefon, afișe, internet), sediul secției de votare la care ei vor putea vota; **alin. (2)** alegătorilor li se asigură posibilitatea de a lua cunoștință de listele electorale și de a verifica corectitudinea întocmirii lor. Ei au dreptul să facă contestații împotriva neincluserii lor în listă sau excluderii din ea, precum și împotriva altor erori comise la înscrierea datelor despre sine sau despre alți alegători cel târziu în ziua precedentă zilei alegerilor. Contestațiile se examinează de către organele electorale respective în decurs de 24 de ore, iar deciziile acestora pot fi contestate de subiecții interesați în instanța de judecată, după procedura stabilită, în cazul în care aceștia au primit refuz de corectare sau includere în listă; **art. 65 alin. (1)** alegătorii și concurenții electorali pot contesta acțiunile/inacțiunile și hotărârile consiliilor și birourilor electorale și acțiunile/inacțiunile concurenților electorali. Depunerea cererii în instanța de judecată trebuie precedată de contestarea prealabilă în organul electoral ierarhic superior organului al cărui act se contestă, cu excepția contestațiilor ce se referă la exercitarea dreptului la vot sau la administrarea alegerilor depuse la biroul electoral în ziua alegerilor; **art. 66 alin. (1)** acțiunile/inacțiunile și hotărârile organelor electorale, precum și acțiunile/inacțiunile concurenților electorali pot fi contestate la organul electoral în termen de 3 zile calendaristice de la data săvârșirii acțiunii/identificării inacțiunii sau adoptării hotărârii. Termenul de depunere se calculează începând cu ziua următoare zilei în care a fost săvârșită acțiunea, a fost identificată inacțiunea sau a fost adoptată hotărârea; **art. 67 alin. (2)** contestațiile privind acțiunile și hotărârile consiliilor electorale de circumscriptie și ale birourilor secțiilor de votare se examinează în termen de 3 zile calendaristice de la depunere, dar nu mai târziu de ziua alegerilor. Contestațiile privind acțiunile/inacțiunile concurenților electorali se examinează în termen de 5 zile calendaristice de la depunere, dar nu mai târziu de ziua alegerilor. La examinarea contestațiilor și litigiilor, organele electorale/instanțele de judecată vor acorda prioritate celor care se referă la înregistrarea concurenților electorali și la corectitudinea întocmirii listelor electorale.

- 4.5 **Regulamentul cu privire la Registrul de Stat al Alegătorilor aprobat prin Hotărârea nr. 2974 din 19.11.2014 la pct. 9** reglementează noțiunea de registrator – persoană din cadrul autorității publice locale care, în baza accesului autorizat, prelucrează datele conținute în Registrul; deținătorul Registrului – subdiviziunea din cadrul Aparatului Comisiei Electorale Centrale, primar responsabilă de ținerea și funcționalitatea Registrului. Deținătorul Registrului este și administratorul acestuia; furnizorul datelor Registrului – autoritatea care, în baza unei solicitări scrise și/sau a unui contract cu titlu gratuit, **transmite/pune la dispoziția posesorului** Registrului informația despre cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot; posesorul Registrului – autoritatea publică (Comisia Electorală Centrală) care stabilește totalitatea procedurilor ce au drept scop asigurarea funcționalității Registrului; **pct. 11** Registrul se creează în baza informației transmise de către furnizorii datelor Registrului, și anume: lit. b) Ministerul Justiției transmite informația cu privire la persoanele recunoscute incapabile prin hotărâre definitivă a instanței de judecată; **pct. 13** Registrul conține următoarele date cu privire la alegători: Categoriile speciale de date ale alegătorului: - referitoare la declararea incapacității persoanei fizice – pentru persoanele recunoscute incapabile prin hotărâre definitivă a instanței de judecată, care nu au dreptul să-și exercite votul; **pct. 20** Modificarea statutului alegătorului poate fi realizată doar de către deținătorul Registrului și/sau de către registrator, prin selectarea uneia dintre următoarele situații: **lit. c)** hotărârea judecătorească – pentru cazurile când persoana este declarată incapabilă sau nu are drept de vot, în baza informației prezentate de Ministerul Justiției în fiecare an, cel târziu până la data de 31 ianuarie, precum și periodic, iar în cazul desfășurării alegerilor cu cel târziu 25 zile înainte de ziua alegerilor; **Cap. IV pct. 1.3** Autorizarea registratorilor **pct. 24** procedura de autorizare a registratorilor este următoarea: **lit. a)** administrația autorității publice locale printr-o dispoziție (anexa nr. 1) desemnează o persoană responsabilă de listele electorale, care va prelucra datele din Registrul, în scopul întocmirii listelor electorale; **lit. b)** informația despre persoana desemnată se aduce la cunoștința Comisiei Electorale Centrale, anual, până la data de 15 ianuarie, sau și imediat în cazul desemnării unei alte persoane; **lit. c)** în situația prescrisă la lit. b), Comisiei i se prezintă copiile autentificate de pe dispoziția primarului și de pe buletinul de identitate al persoanei și cererea de acces la Registrul (anexa nr.2) care va conține informația primară de identificare a persoanei și datele de contact ale acesteia; **pct. 25** dacă sunt respectate condițiile de la pct. 24, administratorul Registrului creează nume de utilizator, eliberează contra semnătură persoanei desemnate parola și îi acordă permisiunea de acces la Registrul. Urmare acestor operații, persoana desemnată obține statutul de registrator; **pct. 26** registratorul, în activitatea sa, va fi ghidat de deținătorul Registrului, iar atribuțiile și responsabilitățile îi sunt stabilite în prezentul Regulament; **pct. 31** atribuțiile administratorului Registrului: - conlucrează cu furnizorii datelor Registrului, posesorul și registratorii; - verifică corectitudinea modificărilor incluse de registrator; **pct. 33** atribuțiile registratorului: - conlucrează cu administratorul și furnizorii de date.

- 4.6 Regulamentul privind întocmirea, administrarea, difuzarea și actualizarea listelor electorale probat prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 2674 din 25.09.2014 la pct. 16** indică că cu 20 de zile înainte de ziua alegerilor listele electorale de bază se fac accesibile pe pagina web oficială a Comisiei Electorale Centrale la rubrica aplicației "Verifică-te în RSA", precum și în localurile secțiilor de votare cu respectarea prevederilor privind protecția datelor cu caracter personal. În localurile secțiilor de votare accesul la datele conținute în listele electorale se efectuează prin semnarea unei declarații de confidențialitate, conform modelului din anexa nr. 9; **pct. 20** alegătorilor li se asigură posibilitatea de a lua cunoștință de listele electorale și de a verifica corectitudinea întocmirii lor; **pct. 21** dacă alegătorul observă erori în listă, el poate depune la biroul electoral al secției de votare o cerere scrisă (conform modelului din anexa nr. 10) însoțită de acte doveditoare care se anexează la lista electorală; **pct. 25** modificările în listele electorale pot fi solicitate de către alegători Comisiei Electorale Centrale sau biroului electoral al secției de votare cel târziu în ziua precedentă zilei alegerilor. Biroul electoral transmite imediat Comisiei Electorale Centrale, dar nu mai târziu de ziua precedentă zilei alegerilor, prin intermediul autorităților administrației publice locale, informația despre modificările solicitate, cu anexarea actelor doveditoare (cererea alegătorului, copia de pe actul de identitate, după caz copia de pe actul ce confirmă modificarea solicitată), pentru a fi introduse aceste modificări în Registrul de Stat al Alegătorilor; **pct. 26** alegătorii au dreptul să depună contestații cu privire la neexaminarea sau refuzul de a le fi satisfăcută cererea de corectare, includere sau radiere din lista electorală de bază, precum și împotriva altor erori comise la înscrierea datelor despre sine sau despre alți alegători cel târziu în ziua precedentă zilei alegerilor; **pct. 27** contestațiile se examinează de către organele electorale respective în decurs de 24 de ore, iar în ziua precedentă zilei alegerilor – imediat, deciziile acestora (modelul este prezentat în anexa nr. 11) putând fi contestate de subiecții interesați în ordinea stabilită la art. 65-68 ale Codului electoral.
- 4.7 Declarația Universală a Drepturilor Omului la art. 2** prevede că fiecare om se poate prevala de toate drepturile și libertățile proclamate în prezenta Declarație fără nici un fel de deosebire ca, de pildă, deosebirea de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări. În afară de aceasta, nu se va face nici o deosebire după statutul politic, juridic sau internațional al țării sau al teritoriului de care ține o persoană, fie că această țară sau teritoriu sunt independente, sub tutelă, neautonome sau supuse vreunei alte limitări a suveranității; **art. 7** toți oamenii sunt egali în fața legii și au, fără nici o deosebire, dreptul la o egală protecție a legii. Toți oamenii au dreptul la o protecție egală împotriva oricărei discriminări care ar viola prezenta Declarație și împotriva oricărei provocări la o asemenea discriminare; **art. 21 pct. 1** orice persoană are dreptul de a lua parte la conducerea treburilor publice ale țării sale, fie direct, fie prin reprezentanți liber aleși.
- 4.8 Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16.12.1966 la art. 2 pct. 1** notează că Statele părți la prezentul Pact se angajează să respecte și să garanteze tuturor indivizilor care se găsesc pe teritoriul lor și țin de competența lor drepturile recunoscute în prezentul Pact, fără nici o deosebire, în special de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare; **pct. 2** Statele părți la prezentul pact se angajează să garanteze că drepturile enunțate în el vor fi exercitate fără nici o discriminare întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau orice altă împrejurare; **art. 16** orice om are dreptul de a i se recunoaște pretutindeni personalitatea juridică; **art. 25** orice cetățean are dreptul și posibilitatea, fără nici una dintre discriminările la care se referă articolul 2 și fără restricții nerezonabile: a) de a lua parte la conducerea treburilor publice, fie direct, fie prin intermediul unor reprezentanți liber aleși; b) de a alege și de a fi ales, în cadrul unor alegeri periodice, oneste, cu sufragiu universal și egal și cu scrutin secret, asigurând exprimarea liberă a voinței alegătorilor.
- 4.9 Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități la art. 5 pct. 2** Statele Părți vor interzice toate tipurile de discriminare pe criterii de dizabilitate și vor garanta tuturor persoanelor cu dizabilități protecție juridică egală și efectivă împotriva discriminării de orice fel; **art. 12 pct. 1** Statele Părți reafirmă că persoanele cu dizabilități au dreptul la recunoașterea, oriunde s-ar afla, a capacității lor juridice; **art. 29** Statele Părți vor garanta persoanelor cu dizabilități drepturi politice și posibilitatea de a beneficia de acestea, în condiții de egalitate cu alții, și se angajează: (a) să se asigure că persoanele cu dizabilități pot participa efectiv și deplin la viața politică și publică, în condiții de egalitate cu ceilalți, în mod direct sau prin reprezentanți liber aleși, precum și dreptul și oportunitatea de a vota și de a fi alese, printre altele, prin: (i) asigurarea de proceduri, facilități și materiale de vot adecvate, accesibile și ușor de înțeles și utilizat; (ii) Protejarea dreptului persoanelor cu dizabilități de a vota prin vot secret la alegerile și referendumurile publice, facilitând utilizarea tehnologiilor noi și de asistare, acolo unde este cazul; (iii) garantarea exprimării libere a voinței persoanelor cu dizabilități ca electori și în acest scop, dacă este cazul, la solicitarea acestora, să permită asistarea la vot de către o persoană la alegerea lor.

- 4.10 **Comentariul General nr. 1 al Comitetului ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități în pct. 29 lit. f)** interzice statelor să permită ca acordarea de sprijin în luarea de decizii să fie folosită ca justificare pentru limitarea altor drepturi fundamentale ale persoanelor cu dizabilități, în special dreptul de vot, dreptul de a se căsători sau de a stabili un parteneriat civil, de a-și găsi o familie, drepturile legate de a avea copii, drepturile părintești, dreptul de a-și da acordul pentru relații intime și tratament medical, precum și dreptul la libertate; **pct. 45** Comitetul a reiterat că Statele Părți au obligația de a proteja și promova dreptul persoanelor cu dizabilități pentru a obține sprijin în procesul de votare prin vot secret, și să participe la toate alegerile și referendumurile fără nici un fel de discriminare.
- 4.11 **Comentariul General nr. 25 al Comitetului ONU pentru drepturile omului cu privire la interpretarea art. 25 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice la pct. 4** menționează că pot fi permise limitări ale dreptului de vot (de exemplu limite de vârstă). Cu toate acestea, condițiile privind exercitarea acestor drepturi ar trebui să se bazeze pe criterii obiective și rezonabile. De exemplu, cerința de a avea o vârstă mai înaintată pentru a fi ales într-un anumit post ar putea fi considerată o limitare legitimă. Totuși nu este permis să se facă nicio deosebire între cetățeni în privința acestor drepturi din motive legate de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări în plus, CDO a considerat că limitarea dreptului de vot din motive de deficiență fizică sau impunerea unor cerințe legate de alfabetizare, educație sau avere este nerezonabilă.
- 4.12 **Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, cauza Mathieu-Mohin și Clerfayt vs. Belgia (cererea nr. 9267/81) din 02.03.1987**, unde CEDO a confirmat că articolul 3 din Protocolul nr. 1 protejează dreptul subiectiv de participare - și anume dreptul de a alege și dreptul de a fi ales (care poartă, de asemenea, denumirea de drept de vot activ și pasiv).
- 4.13 **Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, cauza Alajos Kiss vs. Ungaria (cererea nr. 38832/06) din mai 2010**, unde CEDO a constatat, în unanimitate, o încălcare a articolului 3 din Protocolul nr. 1. D I Kiss suferea de depresie maniaco-depresivă și a fost plasat sub tutelă parțială. În conformitate cu articolul 70 alin. (5) din Constituția Ungariei, persoanele plasate sub tutelă totală sau parțială își pierd dreptul de vot. În evaluarea proporționalității acestei măsuri, CEDO a remarcat că legislativul ungar nu a făcut niciodată nicio încercare de a echilibra interesele concurente sau de a evalua proporționalitatea restricției (alin. 41). În plus, Curtea a refuzat să recunoască marja largă de apreciere a autorităților ungare, întrucât în cazul în care o limitare asupra drepturilor fundamentale se aplică unui grup deosebit de vulnerabil al societății, care a fost victima unor discriminări considerabile în trecut, cum ar fi persoanele cu retardare mentală, marja de apreciere a statului este substanțial mai redusă și trebuie să existe motive foarte echilibrate pentru restricțiile respective (...). Motivul care stă la baza acestei abordări și care pune sub semnul întrebării anumite clasificări în sine constă în faptul că aceste grupuri au suferit, de-a lungul timpului, prejudicii cu consecințe pe termen lung care au avut ca rezultat excluderea lor socială. Aceste prejudicii ar putea determina o stereotipare legislativă care interzice evaluarea individualizată a capacităților și nevoilor acestora.
- 4.14 **Recomandarea Rec (2006) 5 a Comitetului de Miniștri din 5 aprilie 2006 la pct. 3.1.1** prevede că participarea tuturor cetățenilor la viața politică și publică și procesul democratic sunt esențiale pentru dezvoltarea societăților democratice. Societatea trebuie să reflecte diversitatea cetățenilor săi și să beneficieze de experiențe și cunoștințe variate. Prin urmare, este important ca persoanele cu dizabilități să își poată exercita dreptul de a vota și a participa la aceste activități. Trebuie făcute eforturi pentru crearea unui mediu în care persoanele cu dizabilități să fie încurajate să participe la viața politică la nivel local, regional, național și internațional. Acest lucru este posibil doar dacă sunt create condiții care să permită fiecăruia să se bucure de drepturile sale politice.
- 4.15 **Recomandarea Rec (2004)10 a Comitetului de Miniștri din 22 septembrie 2004 la pct. 18** stipulează că persoanele care suferă de o deficiență mentală trebuie să aibă dreptul de a-și exercita toate drepturile civile și politice. Orice restricții asupra exercitării acestor drepturi trebuie să fie în conformitate cu dispozițiile Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și nu trebuie să se bazeze doar pe faptul că o persoană suferă de o deficiență mentală, în aprecierea extinderii dreptului de a participa la viața politică este esențial să se facă trimitere la conceptul de capacitate juridică pe care este fundamentată convenția.
- 4.16 **Recomandarea R(99)4 din 23 februarie 1999 la principiul 3** menținerea capacității pe o perioadă maximă **pct. 2** prevede că o măsură de protecție nu trebuie să priveze în mod automat persoana respectivă de dreptul de a vota, de a-și întocmi testamentul sau de a accepta ori a refuza să accepte o intervenție în domeniul medical sau să ia alte decizii cu caracter personal în orice moment în care capacitatea sa îi permite să procedeze astfel.

V. În concluzie, Consiliul reține următoarele

- 5.1 Din materialele dosarului, Consiliul reține spre examinare următoarele alegeri:

- i. pretinsa discriminare directă, în exercitarea dreptului, la vot a persoanelor declarate incapabile;
- ii. pretinsa discriminare prin asociere, în exercitarea dreptului la vot, a persoanelor cu dizabilități psihosociale cu persoanele declarate incapabile.

Referitor la pretinsa discriminare directă, în exercitarea dreptului la vot, a persoanelor declarate incapabile

- 5.2 Examinând alegațiile cu privire la pretinsa discriminare directă a persoanelor cu dizabilități declarate incapabile în exercitarea dreptului la vot, Consiliul stabilește că situația supusă examinării rezultă, în mod direct, din dispozițiile legislației în vigoare. Astfel, în conformitate cu prevederilor art. 12 alin. (1) lit. a) Consiliul va examina corespunderea legislației în vigoare cu standardele privind nediscriminarea.
- 5.3 Conform art. 13 lit. b) din Codul Electoral, persoanele care sunt recunoscute incapabile prin hotărâre definitivă a instanței de judecată, nu au dreptul de a alege. Acest fapt afectează în special persoanele cu dizabilități mintale și intelectuale. Din moment ce persoana care suferă de o boală sau deficiență mintală este declarată incapabilă printr-o hotărâre judecătorească, aceasta pierde automat dreptul de a-și exprima opțiunea prin vot la alegeri sau referendum. Prin urmare, persoana este exclusă de la participare politică, indiferent de nivelul real și individual al capacităților sale funcționale. În plus, legea privind partidele politice prevede că partidele politice pot fi înființate doar de către cetățenii cu drept de vot. În consecință, excluderea de la dreptul de vot a persoanelor aflate sub tutelă generează, de asemenea, o interdicție în legătură cu orice alte activități politice. Această prevedere contravine atât art. 12 și art. 29 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, cât și prevederilor art. 7 din Legea cu privire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități care asigură dreptul tuturor persoanelor cu dizabilități de a participa la vot și a candida pentru sufragii.
- 5.4 În practica internațională, dreptul de a vota al acestor persoane nu este limitat. Comitetul ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități insistă ca aceste reglementări să fie anulate, iar persoanele cu dizabilități intelectuale să aibă aceeași capacitate ca și ceilalți cetățeni, doar să le fie oferit suportul necesar în luarea deciziilor. Totodată, în Europa a fost deja pe larg acceptat dreptul universal la vot, fără nici o excepție pe motiv de dizabilitate sau iraționalitate, în special după modificarea declarației Interpretative a Comisiei de la Veneția la Codul de Bune Practici în materie Electorală¹.
- 5.5 În cadrul ședinței de audieri, Comisia Electorală Centrală a susținut ajustarea cadrului legislativ național la prevederile legislației internaționale privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Aceasta a notat că prin avizul aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1729 din 12 februarie 2013, Comisia s-a expus asupra necesității de eliminare a barierelor existente în legislația națională care îngreună dreptul persoanelor la vot. CEC consideră că persoanelor declarate incapabile trebuie să le fie asigurat dreptul la vot. Mai mult, CEC susține că, în legislația Republicii Moldova, trebuie introduse prevederi care să stabilească obligația Statului de a oferi sprijin persoanelor cu dizabilități mintale și psihosociale în exercitarea capacității juridice, nu lipsirea acestora de capacitate.
- 5.6 Astfel, Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități stabilește că Statele Părți vor garanta persoanelor cu dizabilități drepturi politice și posibilitatea de a beneficia de acestea, în condiții de egalitate cu ceilalți, fără a prevedea restricții în acest sens. Concomitent, menționăm că art. 4 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova prevede: dacă între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne există neconcordanțe, prioritate au reglementările internaționale. Prin urmare, persoanelor cu dizabilități trebuie să li se creeze posibilitatea de a-și exercita dreptul de a alege fie direct, fie prin intermediul unui reprezentant liber ales.
- 5.7 În acest sens, Consiliul recomandă modificarea articolului 13 din Codul Electoral pentru asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități mintale și intelectuale la procesul de vot, deoarece redacția actuală prevede un tratament discriminatoriu, în contradicție cu prevederile internaționale în materia drepturilor omului.

Referitor la pretinsa discriminare prin asociere, în exercitarea dreptului la vot, a persoanelor cu dizabilități psihosociale cu persoanele declarate incapabile

- 5.8 Examinând alegațiile privind pretinsa discriminare prin asociere a persoanelor cu dizabilități mintale și psihosociale cu persoanele declarate incapabile, Consiliul reamintește că atât legislația națională

¹ Revised interpretative declaration to the code of good practice in electoral matters on the participation of people with disabilities in elections adopted by the Council for Democratic Elections at its 39th meeting (Venice, 15 December 2011) and by the Venice Commission at its 89th plenary session (Venice, 16-17 December 2011) [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2011\)045.aspx](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2011)045.aspx)

(art. 15 alin.(1) și art. 19 din Legea nr. 121 cu privire la asigurarea egalității), cât și practica Curții Europene a Drepturilor Omului (cauza D. H. și alții v. Republica Cehă par. 82-84, par.177, cauza Chassagnou și alții v. Franța par.91-92, Timishev v. Rusia par.57) prevede o regulă specială referitor la sarcina probei în litigiile privind discriminarea, și anume: sarcina probei trece la reclamant atunci când petiționarul prezintă dovezi din care se poate prezuma că a existat un tratament discriminatoriu. Reieșind din alegațiile expuse în plângere, pentru a institui prezumția discriminării, faptele descrise trebuie să arate existența cumulativă a următoarelor elemente:

- a) tratamentul mai puțin favorabil (excludere, deosebire, etc.) în exercitarea unui drept recunoscut de lege
- b) în comparație cu alte persoane (un grup de persoane)
- c) cu care se află în situație analogică
- d) în baza unui criteriu protejat.

- 5.9 Din materialele prezentate la dosar, se constată că V. R., cât și alți 86 rezidenți ai Internatului Psihoneurologic XXX nu și-au putut exercita dreptul la vot la alegerile prezidențiale din 30 octombrie 2016. Membrii biroului electoral ai secției de votare le-au refuzat asigurarea dreptului la vot, deoarece conform datelor din Registrul de Stat al Alegătorilor aceștia erau plasați la categoria persoanelor cu statut special.
- 5.10 Deși nu toate persoanele cu dizabilități mintale și psihosociale sunt exceptate de la procesul electoral, ci doar acele recunoscute incapabile prin hotărârea instanței de judecată, situația sesizată aici denotă că, din cauza unor lacune administrative, se întâmplă că, prin asociere, și celelalte persoane să fie lipsite de acest drept fundamental. Consiliul notează că împiedicarea exercitării dreptului de a vota la alegerile prezidențiale din 30 octombrie 2016 a beneficiarilor Internatului Psihoneurologic a fost confirmată de către părți, totodată, subliniind că, la al doilea tur, impedimentele depistate au fost eliminate.
- 5.11 Examinând circumstanțele care au condus la obstrucționarea dreptului de a vota la alegerile prezidențiale din 30 octombrie 2016 a beneficiarilor Internatului Psihoneurologic XXX, Consiliul reține susținerile CEC. Instituția a informat că listele electorale se fac accesibile în localurile secțiilor de votare, precum și se plasează pe pagina web a CEC-lui cu 20 de zile înaintea alegerilor. Acest fapt oferă alegătorilor posibilitatea de a verifica corectitudinea întocmirii listelor electorale, iar în cazul în care se constată erori, persoanele pot solicita corectarea informațiilor cu prezentarea actelor doveditoare, notând că petiționarii nu au aplicat acest drept. Consiliul reamintește că persoanele cu dizabilități se bucură de o protecție specială din partea întregii societăți, iar statele au obligația de a interzice orice tip de discriminare pe criterii de dizabilitate și să garanteze tuturor persoanelor cu dizabilități exercitarea tuturor drepturilor în condiții de egalitate cu ceilalți. Cu alte cuvinte, dat fiind vulnerabilitatea unor categorii, statul este obligat să acorde o atenție sporită și protecție specială acestora, iar pasarea responsabilității către petiționar, pentru neasigurarea exercitării unui drept, este inadmisibilă. Mai mult ca atât, este de menționat că posibilitatea oferită de către CEC de a verifica în prealabil informația din Registrul de Stat al Alegătorilor nu este o obligație a cetățeanului, iar sancționarea alegătorului prin privarea de dreptul la vot pentru neutilizarea unei opțiuni facultative este neîntemeiată.
- 5.12 Totodată, CEC-ul a susținut că registratorul autorizat pentru prelucrarea datelor din registru din cadrul Primăriei este responsabil pentru situația creată, notând că urmare a depunerii plângerii de către administrația internatului, CEC a solicitat registratorului remanierea situației.
- 5.13 În acest sens, Consiliul notează că potrivit prevederilor Regulamentului cu privire la Registrul de Stat al Alegătorului, posesorul/deținătorul și administratorul Registrului de Stat al Alegătorului este CEC. Administratorul Registrului (CEC) are atribuția de a conlucra cu furnizorii de date întru actualizarea datelor din Registru. Furnizorii de date sunt obligați să pună la dispoziția posesorului Registrului informația solicitată despre cetățenii cu drept de vot sau privați de acest drept. În atare circumstanțe, CEC urma să conlucreze cu Ministerul Justiției și registratorul pentru a asigura acuratețea datelor din Registru în ceea ce privește informația cu privire la rezidenții Internatului Psihoneurologic și lista nominală a celor declarați incapabili pentru a nu admite îngrădirea dreptului la vot. Prin urmare, faptul că această conlucrare nu s-a asigurat la timp, a cauzat obstrucționarea dreptului la vot a 87 de rezidenți, în ziua alegerilor prezidențiale din 30 octombrie 2016.

Astfel, conducându-se de prevederile art. 1, 2, 3 și art. 15 alin. (4) din Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121 din 25.05.2012, coroborat cu pct. 61 al Legii cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității nr. 298 din 21.12.2012,

CONSILIUL DECIDE

1. Faptele constatate reprezintă discriminare directă în exercitarea dreptului la vot a persoanelor declarate incapabile pe criteriu de dizabilitate.

2. Faptele constatate la pct. 5.7-5.11 reprezintă discriminare prin asociere a persoanelor cu dizabilități psihosociale cu persoanele declarate incapabile.
3. Consiliul recomandă Parlamentului eliminarea restricțiilor în exercitarea dreptului la vot al persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu standardele internaționale în materia nediscriminării.
4. Consiliul recomandă Comisiei Electorale Centrale să asigure buna aplicare a mecanismului de administrare a Registrului de Stat a Alegătorului prin conlucrarea cu instituțiile de resort pentru a nu admite fapte similare pe viitor.
5. Decizia se comunică părților și va fi făcută publică pe adresa www.egalitate.md.
6. Decizia este cu drept de atac în instanța de contencios administrativ, conform prevederilor pct. 65 ale Legii nr.298 din 21.12.2012 cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității și ale Legii contenciosului administrativ nr. 793 din 10.02.2000.

Membrii Consiliului care au votat decizia:

Ian FELDMAN – Președinte

Oxana GUMENNAIA – Membră

Andrei BRIGHIDIN – Membru

Lucia GAVRILIȚĂ – Membră